

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертаційну роботу **Колеснік Ірини Володимирівни** за темою «**Диференціація навчально-тренувального процесу юних гімнастів з урахуванням особливостей розвитку нервової системи**», представлену до разової спеціалізованої вченої ради Національного університету фізичного виховання і спорту України для захисту на здобуття **наукового ступеня доктора філософії** галузі знань 01 Освіта/Педагогіка зі спеціальності 017 Фізична культура і спорт

Актуальність дисертаційної роботи

Спортивна гімнастика на сучасному етапі розвитку має тенденцію до складності виконання гімнастичних композицій за рахунок виконання елементів категорії від А до F. Українські гімнасти Верняєв О, Ковтун І., Радівілов І. та ін., які доводять, що українська школа спортивної гімнастики має потужну систему підготовки, оскільки вони входять до світової еліти. Однак для того щоб не втратили світові позиції необхідно вдосконалювати наукову та практичну базу з організації, проведення навчально-тренувального процесу, системи відбору, засобів відновлення, не тільки на етапах максимальної реалізації індивідуальних можливостей та збереження спортивного досягнення, а й на етапах початкової та базової підготовки.

Тому спортивна підготовка гімнастів залишається актуальним напрямком наукового дослідження сучасності та актуалізується потребою ефективної підготовки з використання нових методів та засобів для занять спортивною гімнастикою та підвищення ефективності роботи з перспективними дітьми, зокрема з основ диференційованого підходу з врахуванням індивідуальних можливостей та здібностей юних гімнастів, їх особливостей розвитку нервової систем та типів вищої нервової діяльності.

Мета дослідження: розробити і науково обґрунтувати методику диференціації навчально-тренувального процесу юних гімнастів на етапі початкової та попередньої базової підготовки з урахуванням особливостей розвитку нервової системи

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертаційна робота виконана відповідно до Плану Науково-дослідної роботи Національного університету фізичного виховання і спорту України на 2016-2020 рр., згідно з темою кафедри 2.11 «Статодинамічна стійкість, як основа технічної підготовки тих, хто займається спортивними видами гімнастики» (номер державної реєстрації 0116U001612) та темою на 2021-2025 роки за темою 2.10 «Раціоналізація тренувального процесу у спортивних видах гімнастики» (номер державної реєстрації 0121U108308).

Наукова новизна дисертаційної роботи

Наукова новизна відповідає результатам дослідження, а саме, вперше: науково обґрунтовано побудову навчально-тренувального процесу підготовки гімнастів групи початкової та базової підготовки з урахуванням типів вищої нервової діяльності, алгоритм реалізації розробленої методики, форми, методи проведення тренування; розроблено комплекси вправ з використанням фітнес технологій із фізичної та технічної видів підготовки гімнастів на етапі початкової та попередньої базової підготовки, з метою кращого та швидкого освоєння гімнастичними рухами; обґрунтовано взаємозв'язок впливу темпераменту та здібності до навчання гімнастичним вправам, визначено кількість тренувань та кількість підходів; визначено стани психофізіологічних функцій гімнастів та кореляційні зв'язки із фізичною та технічною підготовленістю; розроблено методику диференціації навчально-тренувального процесу гімнастів з урахуванням особливостей розвитку нервової системи, розкрито суть, мету та завдання, а також розкрито методичний підхід даної методики; доведено ефективність започаткованої методики.

Також в ході дослідження: підтверджено дані про необхідність врахувати індивідуально-типологічні властивості під час підготовки юних гімнастів; підтверджено й розширено дані про необхідність врахування диференційованого підходу, починаючи з початкового етапу навчання; доповнено наукові дані щодо особливостей підготовки юних гімнастів на етапі початкової та попередньої базової підготовки, саме на основі врахування індивідуально-типологічних особливостей кожного гімнаста.

Практичне значення результатів дослідження роботи полягає в тому, що отримані результати дозволяють коригувати навчально-тренувальний процес юних гімнастів з використанням диференційованого підходу, що дозволить покращити показники з фізичної та технічної підготовленості гімнастів, отримані результати мають прогностичний характер та будуть рекомендовані для використання тренерам під час підготовки юних гімнастів в навчально-тренувальному процесі. А також теоретичний матеріал рекомендовано для лекційних занять студентів НУФВСУ.

Представлені в роботі матеріал і висновки впроваджені в навчальний процес студентів кафедри спортивних видів гімнастики Національного університету фізичного виховання і спорту України, а також у навчально-тренувальний процес юних гімнастів ДЮСШ №2 міста Житомира та у навчально-тренувальний процес юних гімнастів ДЮСШ "Юність Києва"

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій

Наукові положення дисертації, висновки достатньою мірою обґрунтовані теоретичними та експериментальними даними, відповідають меті, завданням, об'єкту та предмету дослідження.

Ступінь вірогідності отриманих результатів забезпечується:

- тривалістю написання дисертаційної роботи (2019-2023 р.);
- кількістю респондентів, які прийняли участь у опитуванні: 18 тренерів з м. Житомира, м. Києва, м. Фастова та м. Чернігова, зі стажем роботи більше 30 років – 5 осіб, більше 20 років – 5 осіб, більше 10 років – 4 особи, до 10 років – 4 особи;
- кількістю учасників у анкетному опитуванні: 25 батьків юних спортсменів та 40 гімнастів групи початкової підготовки ДЮСШ №2 м. Житомира та «Юність Києва» м. Київ;
- кількістю сформованих груп: 2 групи початкової (контрольна та експериментальна), 2 групи базової підготовки (контрольна та експериментальна);
- достатнім обсягом критеріїв оцінки: 7 критеріїв з оцінки фізичної підготовленості, 8 критеріїв з оцінки технічної підготовленості, 6 критеріїв з психодіагностики, 14 критеріїв з оцінки психофізіологічних функцій;
- використанням методів математичної статистики, таких як: середнє арифметичне значення ($\bar{x}$), середнього квадратичного відхилення (S), кореляційний аналіз проводили за критерієм Спірмена;
- перевіркою відповідності вибірки закону нормального розподілу за допомогою критерія Колмогорова Смірнова використанням непараметричного U критерій Манна-Уїтні для двох незалежних вибірок (для порівняння КГ та ЕГ).

Достовірність отриманих результатів забезпечується адекватністю методів меті і завданням роботи, достатнім обсягом і репрезентативністю емпіричного матеріалу.

Це забезпечує високий рівень наукової обґрунтованості положень, які розроблені в дисертації.

Характеристика основних положень роботи

Матеріали дисертаційного дослідження викладено на 247 сторінках тексту комп'ютерного набору державною мовою. У структурі дисертаційної роботи виділено: анотацію (державною та англійською мовами), список публікацій здобувача за темою дисертації, зміст, перелік умовних позначень, вступ, п'ять розділів та висновки до них, загальні висновки, список використаних джерел, додатки (загальна кількість – 13). Цифровий матеріал дисертації ілюстровано 29 таблицями та 20 рисунками. Список використаних джерел складається з 201 найменувань.

У **вступі** дисертаційної роботи обґрунтована актуальність роботи, зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами, визначено мету, завдання, об'єкт і предмет дослідження, наведені методи дослідження, розкрито наукова новизна, відображено особистий вклад автора, наведено дані про апробацію результатів дослідження і їх впровадження в практику, структуру та обсяг дисертації.

У першому розділі «**Теоретико-методичні основи підготовки гімнастів**» (стор. 28-59) проаналізовано стан досліджуваної проблеми, а саме:

особливостей диференціації, спрямованості і побудови навчально-тренувального процесу гімнастів з врахуванням типових вікових особливостей; організації навчально-тренувального процесу гімнастів на основі фізичної, функціональної, технічної, психологічної та теоретичної видів підготовки: характеристики вищої нервової діяльності та їх типологічних особливостей дітей 6-12 років.

Наприкінці першого розділу наведені висновки.

Результати досліджень даного розділу представлено в 6 публікаціях.

У другому розділі «**Методи та організація дослідження**» (стор. 60-83) надано методи, що використовувались відповідно до об'єкту, предмету, мети і завдань дослідження, представлено організацію досліджень. Для реалізації поставленої мети та завдань дослідження в дисертаційній роботі використано широкий діапазон методів дослідження: теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової літератури; аналіз документальних матеріалів; вивчення педагогічного досвіду роботи провідних тренерів; соціологічні методи: анкетування, бесіди; психологічне тестування (тест Г. Айзенка); психодіагностичний метод (методика Б. Дж. Кретті); педагогічне спостереження і експеримент; метод педагогічного контролю (представлено ряд тестів і контрольних вправ для оцінювання показників загальної, спеціальної фізичної та технічної підготовленості гімнастів); психофізіологічний метод (комп'ютерна система «Діагност-1» для визначення індивідуально-типологічних властивостей вищої нервової діяльності); статистичні методи обробки результатів досліджень.

Подано відомості про контингент спортсменів, які брали участь у дослідженні, описано організацію дослідження.

Розкрито організацію дисертаційного дослідження, яка здійснювалася у три етапи протягом 2019-2023 року.

У третьому розділі «**Обґрунтування та розробка методики диференціації навчально-тренувального процесу юних гімнастів з врахуванням індивідуально-типологічних властивостей**» (стор. 84-136) представлено:

- аналіз результатів анкетного опитування 18 тренерів з різних міст (Житомира, Києва, Фастова та Чернігова) з різним стажем роботи (більше 30 років – 5 осіб, більше 20 років – 5 осіб, більше 10 років – 4 осіб, до 10 років – 4 особи), які свідчать, що адаптуватися до занять з гімнастики та показувати високі результати можуть діти у яких переважає сангвінічний тип темпераменту, на, що вказує 38,8% тренерів. Дисертанткою встановлено, що понад 83,3% тренерів не враховують індивідуально-типологічні властивості ВНД дітей, 66,7% тренерів вважають, що диференціація навчально-тренувального процесу ще на початковому етапі навчання є ефективною;

- результати анкетування серед батьків, які констатують про те, що: вони були ініціаторами до занять гімнастикою (60% опитуваних); задоволені кваліфікацією тренерів (84% опитуваних); займатися гімнастикою є сенсом (100% опитуваних, однак з них лише 36% - віддають перевагу спорту вищих

досягнень); влаштовує методика підготовки їхніх дітей (64% опитуваних); відвідують заходи в яких приймає участь їх дитина (64% опитуваних); дотримуються рекомендацій від тренера щодо виконання домашнього завдання (52% опитуваних);

- результати дослідження психологічного тесту Айзенка за допомогою якого встановлено, що в групах початкової підготовки, зокрема в експериментальній групі 35% юним гімнастам притаманний сангвінічний тип, 30% – флегматичний тип, 25% – холеричний, тип, 10% – меланхолічний тип., при цьому в контрольній - 30% гімнастам притаманний сангвінічний тип, 45% – флегматичний тип, 20% – холеричний тип, 5 % – меланхолічний тип. В групах базової підготовки в експериментальній - 68,75 % гімнастам притаманний сангвінічний тип, 18,75% – флегматичний тип та 12,5% – холеричний тип, а у контрольній - 43,75% гімнастам притаманний сангвінічний тип, 18,75% – флегматичний тип та 37,5% – холеричний тип;

- результати тестування за методикою Б. Бж. Кретті щодо оцінки умов ефективного тренування за думкою юних спортсменів свідчать про різне сприйняття кожного фактору з різними типами темпераменту;

- аналіз показників індивідуально-типологічних властивостей вищої нервової діяльності та сенсомоторних функцій гімнастів з переробки зорової інформації різного ступеня складності за психофізіологічною методикою комп'ютерної системи «Діагност-1» (розробленою М.В. Макаренка, В.С. Лизогуба) та їх кореляційні зв'язки з віком та спортивним стажем, які мають достовірні відмінності при $p < 0,05-0,001$;

- взаємозв'язок типів темпераменту юних гімнастів із здібностями до навчання гімнастичним вправам та рівнем надійності до навченості спеціальним гімнастичним вправам, який свідчить про їх існування;

- методика диференціації навчально-тренувального процесу гімнастів з урахуванням особливостей розвитку нервової системи яка представлена у вигляді алгоритму підготовки юних гімнастів з зазначенням послідовності дій тренера, методичних прийомів, диференційованого підходу до засобів, методів та організації тренувального процесу. Також наведені алгоритми підготовки юних гімнастів для всіх типів темпераменту;

- значущість психологічної підготовки та їх чинники, які впливають на навчально-тренувальний процес гімнасток, зокрема 50 % опитаних тренерів вважають, що психологічна підготовка повинна займати важливу роль і взаємодіяти напряду з іншими видами підготовки.

Наприкінці третього розділу в повному обсязі наведені висновки.

Результати досліджень даного розділу представлено в 3 публікаціях.

У четвертому розділі «**Впровадження методики диференціації навчально-тренувального процесу та перевірка її ефективності**» (стор. 137-171) авторка дисертаційної роботи представила порівняльний аналіз з фізичної та технічної підготовленості юних гімнастів у процесі педагогічного експерименту груп початкової та базової підготовки ДЮСШ. Результати зазначені в таблицях та рисунках свідчать про статистично достовірні

відмінності між контрольними та експериментальними групами при $p \leq 0,05-0,001$. В розділі зазначені кореляційні зв'язки показників реакції на рухомий об'єкт спортсменів та їх показників тепінг-тесту з рівнем загальної та спеціальної фізичної та технічної підготовленості, як існують на рівні середніх та тісних при статистичній значущості коефіцієнтів кореляції при $p \leq 0,05-0,001$. За допомогою спостереження та аналізу протоколів дисертантка надала інформацію щодо сильних та слабких сторін фізичної підготовленості за типами темпераменту.

Наприкінці четвертого розділу в чіткій послідовності наведені висновки.

У п'ятому розділі «**Аналіз та узагальнення результатів дослідження**» (стор. 172-178) проведено узагальнення теоретичного аналізу і експериментальних даних. Надано інформацію, які результати доповнюють та підтверджують результати досліджень інших авторів.

Загальні **висновки дослідження** (стор. 179-183) відображають вирішення поставленої мети та завдань дисертаційного дослідження.

Повнота викладення матеріалів дисертації у роботах, які опубліковані автором.

Наукові результати дисертації висвітлені в 16 наукових публікаціях: 5 статей у наукових виданнях з переліку наукових фахових видань України, 10 публікацій апробаційного характеру; 1 публікація додатково відображає наукові результати дисертації.

Зауваження щодо змісту дисертації та анотації.

Оцінюючі підготовлений матеріал дисертаційної роботи можна зробити деякі зауваження, які не впливають на загальну позитивну оцінку:

1. Не зовсім коректна послідовність наукової новизна, а саме наведено 4 пункти вперше, потім підтверджено, розширено та доповнено після чого знову зазначається два пункти вперше.

2. Висновки до першого розділу не відображають основні теоретичні положення дисертаційного дослідження.

3. У розділ 2 «Метод та організація дослідження» «хаотично», не послідовно і не в повному обсязі наведені методи дослідження. Так на сторінці 60 даного розділу здійснюється перелік методів досліджень в наступній послідовності та трактовці: теоретичний аналіз і узагальнення даних наукової літератури; аналіз документальних матеріалів; вивчення педагогічного досвіду роботи провідних тренерів; соціологічні методи: анкетування, бесіди; психологічне тестування (тест Г. Айзенка); психодіагностичний метод (методика Б. Дж. Кретті); педагогічне спостереження і експеримент; метод педагогічного контролю (представлено ряд тестів і контрольних вправ для оцінювання показників загальної, спеціальної фізичної та технічної підготовленості гімнастів); психофізіологічний метод (комп'ютерна система «Діагност-1» для визначення індивідуально-типологічних властивостей вищої нервової діяльності); статистичні методи обробки результатів досліджень.

Потім при аналіз даним методів дисертантка в окремих підпунктах узагальнює (розкриває, об'єднує) окремі методи (підпункті 2.2.1 «Теоретичний аналіз і узагальнення даних науково-методичної літератури та аналіз документальних матеріалів» (стор. 60) та 2.1.8 «Психологічне та психодіагностичне дослідження» (стор. 79)), в окремих випадках відокремлює (наприклад, педагогічне спостереження і експеримент автор надає інформацію в підпунктах 2.1.4. та 2.1.5), або взагалі не надає характеристику (наприклад, соціологічному методу, який передбачав анкетування тренерів, опитування батьків та гімнастів), або представляє лише узагальнену інформацію (наприклад, педагогічному контроль (стор. 79), педагогічному спостереженню (стор. 78)). У переліку методів не зазначений метод педагогічного тестування, а у підпункті 2.1.3 (стор. 61) відображений в повному обсязі.

4. Виникають суперечливі питання до назв розділу 3 підрозділів 3.1 «Побудова тренувальних занять гімнастів груп початкової та базової підготовки з урахуванням диференційованого підходу», 3.2 «Особливості диференційованої підготовки юних гімнастів на основі врахування індивідуально-типологічних властивостей», 3.4 «Обґрунтування взаємозв'язку темпераменту та здібності до навчання гімнастичними вправами», оскільки в підрозділах не надається, наприклад, побудова тренувальних занять... або особливості диференційованої підготовки... і т.п., а наводяться результати власних досліджень. Тому більш коректно було б назвати – підрозділ 3.1 «Аналіз результатів з визначення ефективності використання диференційованого підходу в навчально-тренувальному процесі гімнастів на основі врахування індивідуально-типологічних властивостей», підрозділ 3.3 «Індивідуально-типологічні властивості гімнастів груп початкової та базової підготовки», підрозділ 3.4 «Взаємозв'язок темпераменту та здібності до навчання гімнастичними вправами».

5. У четвертому розділі «Впровадження методики диференціації навчально-тренувального процесу та перевірка її ефективності» не надано інформації щодо висвітлення результатів дослідження в наукових публікаціях. Виникає питання для уточнення: «Чи дійсно відсутні наукові публікації з результатів дослідження представлених у розділі 4?».

6. В дисертаційній роботі є стилістичні помилки, наприклад, на стор. 90 (абз. 3) зазначено «диференційоване застосування засобів і методів у фізичному вихованні і спорті позитивно впливає на підвищення ефективності навчально-тренувального процесу», у фізичному вихованні здійснюється освітній процес, рис. 3.6 Показники тепінг-тесту юних гімнастів домінуючою рукою (стор. 117) наведені результати на тільки домінуючою рукою, а і субдомінуючою рукою і т.п.

Висновок.

Дисертаційна робота **Колеснік Ірини Володимирівни** за темою «**Диференціація навчально-тренувального процесу юних гімнастів з урахуванням особливостей розвитку нервової системи**» є завершеним

самостійним науковим дослідженням, має наукову новизну, практичну та теоретичну цінність. Відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки № 759 від 31.05.2019) і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів України № 341 від 21.03.2022), а її автор **Колеснік Ірини Володимирівни** заслуговує на присудження ступеня доктора філософії в галузі знань 01 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 017 Фізична культура і спорт.

Кандидат наук з фізичного виховання та спорту,
професор, декан факультету фізичної культури і спорту
Придніпровської державної академії
фізичної культури і спорту

Ніна ДОЛБИШЕВА

Підпис **Ніни Долбишевої** підтверджую:
професор, перший проректор з
науково-педагогічної роботи
Придніпровської державної академії
фізичної культури і спорту

Сергій АФАНАСЬЄВ